

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny. *Oblicza geografii. Zakres rozszerzony. Część 2*

Wymagania na poszczególne oceny				
na ocenę dopuszczającą	na ocenę dostateczną	na ocenę dobrą	na ocenę bardzo dobrą	na ocenę celującą
2	3	4	5	6
I. Zmiany na mapie politycznej				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>państwo, granica państwa, enklawa, eksklawa, terytorium zależne</i> • podaje różnice w powierzchni wybranych państw na świecie • wymienia największe i najmniejsze państwa świata i wskazuje je na mapie • podaje aktualną liczbę państw świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kolonializm, dekolonizacja</i> • wyjaśnia różnicę między integracją a dezintegracją państw • wymienia państwa powstałe po 1989 roku i wskazuje je na mapie świata • podaje przykłady organizacji międzynarodowych • podaje przyczyny konfliktów zbrojnych na świecie • wymienia podstawowe wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego państw • wyjaśnia, czym jest PKB 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia różnice między enklawą a eksklawą • wskazuje na mapie granice oraz stolice wybranych państw • omawia specjalny status Antarktydy • wymienia płaszczyzny integracji państw lub obszarów • wymienia główne cele działalności wybranych organizacji międzynarodowych • wskazuje na mapie świata obszary ważniejszych konfliktów zbrojnych • wymienia czynniki wpływające na rozwój państw • omawia prawidłowości w zróżnicowaniu przestrzennym państw świata pod względem PKB <i>per capita</i> • wyjaśnia, czym jest HDI • wymienia kraje o najwyższych i najniższych wartościach HDI 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia podział terytorialny mórz i oceanów • podaje przykłady enklaw, eksklaw i terytoriów zależnych na świecie oraz wskazuje je na mapie • przedstawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na ludność byłych kolonii oraz jej kulturę • podaje przyczyny procesów dezintegracyjnych w krajach Europy Środkowo-Wschodniej pod koniec XX w. • opisuje działalność ONZ • omawia przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych w wybranych regionach świata • opisuje wybrane konflikty zbrojne • omawia przyczyny zwiększania się dysproporcji w rozwoju społeczno-gospodarczym państw • omawia strukturę PKB według trzech głównych sektorów gospodarki • wyjaśnia, czym jest wartość dodana brutto (WDB) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ kolonializmu na współczesny podział polityczny świata • wskazuje na mapie obszary o niestabilnym statusie • omawia skutki kolonializmu i dekolonizacji • opisuje kształtowanie się mapy politycznej świata do 1989 roku • omawia wpływ przemian społeczno-ustrojowych po 1989 roku na podział polityczny świata • analizuje przyczyny i skutki integracji europejskiej • opisuje tendencje dezintegracyjne w Europie na przykładzie Katalonii • omawia skutki współczesnych konfliktów zbrojnych • porównuje strukturę PKB państw znajdujących się na różnych poziomach rozwoju gospodarczego • omawia prawidłowości przestrzenne w zróżnicowaniu państw świata pod względem PKB i HDI • porównuje cechy krajów o różnym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego na wybranych przykładach 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje historię utworzenia Sudanu Południowego • omawia wpływ kolonializmu i dekolonizacji na współczesny podział polityczny świata oraz występowanie konfliktów zbrojnych • omawia znaczenie Unii Europejskiej w przemianach społeczno-gospodarczych państw członkowskich • opisuje działalność wybranej organizacji międzynarodowej • omawia wpływ konfliktów zbrojnych na społeczeństwo i gospodarkę państw • opisuje ekonomiczne, demograficzne i społeczne cechy państw o różnym poziomie rozwoju gospodarczego

II. Ludność i osadnictwo

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje aktualną liczbę ludności świata • wymienia najludniejsze państwa świata i wskazuje je na mapie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>przyrost naturalny, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów, współczynnik przyrostu naturalnego</i> • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksplozja demograficzna, regres demograficzny</i> • wymienia etapy rozwoju demograficznego ludności • wyjaśnia znaczenie terminu <i>współczynnik dzietności</i> • wymienia typy demograficzne społeczeństw • podaje przykłady państw, których społeczeństwa się starzeją • wymienia czynniki rozmieszczenia ludności na Ziemi • wymienia bariery osadnicze • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>ekumena, subekumena, anekumena, gęstość zaludnienia</i> • wymienia najgęściej zaludnione kraje na świecie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>imigracja, emigracja, reemigracja, saldo migracji, współczynnik salda migracji</i> • dokonuje podziału migracji ze względu na zasięg • podaje główne kierunki współczesnych migracji na świecie • wskazuje na mapie przykładowe kraje emigracyjne i kraje imigracyjne • wymienia państwa, które w ostatnim czasie przyjęły najwięcej uchodźców • wymienia odmiany ludzkie • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rasizm, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna</i>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia różnice w zaludnieniu regionów • oblicza współczynniki urodzeń, zgonów i przyrostu naturalnego • podaje przyczyny eksplozji demograficznej i regresu demograficznego • podaje przykłady państw, w których występuje eksplozja demograficzna lub regres demograficzny • omawia model przejścia demograficznego • porównuje piramidy wieku i płci sporządzone dla wybranych krajów świata • wymienia przyczyny starzenia się społeczeństw • omawia wybrane czynniki rozmieszczenia ludności na świecie • wskazuje obszary największej i najmniejszej koncentracji ludności na świecie • oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia • oblicza współczynnik przyrostu rzeczywistego • podaje główne przyczyny migracji zagranicznych na świecie • wskazuje na mapie przykłady krajów o dodatnim i ujemnym saldzie migracji zagranicznych • wyjaśnia, czym jest uchodźstwo • opisuje rozmieszczenie odmian ludzkich na świecie • wyjaśnia różnice między narodem a grupą etniczną • wymienia przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem narodowościowym i etnicznym • wymienia przykłady rodzin językowych • omawia zróżnicowanie językowe ludności świata	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje dynamikę zmian liczby ludności świata • omawia zróżnicowanie przyrostu naturalnego na świecie • opisuje etapy rozwoju demograficznego na wybranych przykładach • omawia zróżnicowanie struktury wieku na świecie • charakteryzuje typy demograficzne społeczeństw na podstawie piramidy wieku i płci na wybranych przykładach • omawia czynniki kształtujące strukturę wieku • omawia przestrzenne zróżnicowanie współczynnika dzietności na świecie • przedstawia uwarunkowania rozmieszczenia ludności na świecie • opisuje bariery ograniczające osadnictwo i podaje ich przykłady • opisuje różnice w gęstości zaludnienia kontynentów • opisuje migracje wewnętrzne • omawia współczesne migracje zagraniczne i wymienia kraje, do których w ostatnich latach przybyło najwięcej imigrantów • wyjaśnia przyczyny dodatniego lub ujemnego salda migracji w wybranych krajach świata • przedstawia rozmieszczenie państwa o dodatnim i ujemnym saldzie migracji • wskazuje różnice między uchodźstwem a migracjami ekonomicznymi • omawia różnice między mniejszością narodową a mniejszością etniczną • opisuje strukturę narodowościową i etniczną ludności Polski • przedstawia podział indoeuropejskiej rodziny językowej	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny zmian tempa wzrostu liczby ludności w skali globalnej i regionalnej • analizuje zróżnicowanie przestrzenne współczynnika przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • omawia społeczno-kulturowe uwarunkowania zróżnicowania modelu rodziny • opisuje zróżnicowanie demograficzne społeczeństw • omawia zróżnicowanie współczynnika feminizacji i współczynnika maskulinizacji na świecie • omawia prawidłowości w rozmieszczeniu ludności na świecie • opisuje problemy uchodźców • omawia przyczyny i skutki migracji zagranicznych na świecie • przedstawia skutki zróżnicowania narodowościowego i etnicznego ludności na przykładzie wybranego państwa • przedstawia konsekwencje upowszechniania się wybranych języków na świecie • analizuje zróżnicowanie struktury wykształcenia ludności na świecie • omawia główne założenia wybranych religii • omawia konsekwencje zróżnicowania kulturowego ludności świata • charakteryzuje procesy metropolizacji w wybranych regionach świata • charakteryzuje typy fizjonomiczne miast i podaje ich przykłady • omawia przyczyny wyludniania się obszarów wiejskich na przykładzie Europy • wyjaśnia przyczyny depopulacji niektórych wsi w Polsce	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia skutki zmian tempa wzrostu liczby ludności na świecie • ocenia skutki wysokiego i niskiego przyrostu naturalnego w krajach wysoko i słabo rozwiniętych • ocenia skutki eksplozji demograficznej i regresu demograficznego • analizuje i ocenia zróżnicowanie mieszkańców różnych regionów świata pod względem dzietności • omawia konsekwencje starzenia się społeczeństw oraz zróżnicowanie przestrzenne tego zjawiska • przedstawia społeczno-ekonomiczne i ekologiczne skutki nadmiernej koncentracji ludności • analizuje skutki migracji w krajach emigracyjnych i w krajach imigracyjnych na przykładzie migracji Ukraińców do Polski w ostatnich latach • analizuje problemy państw o różnej zawartości socjoetnicznej • dostrzega związek między wykształceniem ludności a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju • opisuje wpływ wybranych religii na życie człowieka i gospodarkę • podaje przykłady wpływu religii na społeczeństwo i gospodarkę w Polsce • analizuje na podstawie map cyfrowych zróżnicowanie sieci osadniczej na świecie • wyjaśnia różnice między procesami urbanizacji zachodzącymi w państwach o niskim i wysokim poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego • analizuje przyczyny i skutki urbanizacji w wybranych regionach świata
---	--	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> wymienia mniejszości narodowe w Polsce wymienia przykłady języków urzędowych i języków sztucznych podaje nazwy najbardziej rozpowszechnionych języków świata wyjaśnia, czym jest wskaźnik analfabetyzmu wyjaśnia znaczenie terminu <i>religia</i> wymienia wybrane religie świata wyjaśnia znaczenie terminów: <i>kultura, krąg kulturowy</i> wymienia rodzaje jednostek osadniczych wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wieś, miasto</i> wyjaśnia znaczenie terminu <i>urbanizacja</i> wymienia płaszczyzny urbanizacji wyjaśnia, czym jest metropolia wymienia funkcje miast wymienia najludniejsze zespoły miejskie świata wyjaśnia znaczenie terminów: <i>megamiasto, megalopolis</i> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>obszar wiejski, wieś</i> wymienia nowe funkcje obszarów wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, czym jest wskaźnik skolaryzacji przedstawia strukturę religijną ludności świata wymienia trzy wielkie religie uniwersalne podaje przykłady krajów jednolitych oraz zróżnicowanych pod względem religijnym wymienia główne kręgi kulturowe na świecie wymienia kryteria podziału jednostek osadniczych na wsie i miasta wymienia czynniki lokalizacji jednostek osadniczych wyjaśnia, czym jest wskaźnik urbanizacji, oraz przedstawia jego zróżnicowanie na świecie i w Polsce podaje przykłady miast o różnych funkcjach wskazuje na mapie najludniejsze zespoły miejskie świata wymienia formy zespołów miejskich podaje przykłady megamiast oraz megalopolis i wskazuje je na mapie omawia udział ludności wiejskiej w całkowitej liczbie ludności danego kraju opisuje udział obszarów wiejskich w powierzchni kraju przedstawia czynniki rozwoju obszarów wiejskich na świecie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny upowszechniania się wybranych języków na świecie omawia wartości wskaźnika analfabetyzmu i wskaźnika skolaryzacji w wybranych krajach opisuje zróżnicowanie religijne ludności świata omawia strukturę wyznaniową w wybranych państwach i w Polsce opisuje zróżnicowanie kulturowe ludności świata omawia fazy urbanizacji i ich przebieg w różnych rejonach świata omawia i rozpoznaje formy zespołów miejskich na świecie wyjaśnia zależność między udziałem ludności wiejskiej w całkowitej liczbie mieszkańców a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego kraju opisuje nowe funkcje obszarów wiejskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zacierania się granic między miastem a wsią 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje działania, które mogą zapobiec wyludnieniu się wsi
---	---	--	--	--

III. Sektory gospodarki

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia podział gospodarki na sektory przedstawia sekcje Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) wyjaśnia znaczenie terminów: <i>globalizacja, indeks globalizacji</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje poszczególne sektory gospodarki i ich funkcje przedstawia zmiany znaczenia sektorów gospodarki wraz z rozwojem cywilizacyjnym omawia wzrost udziału usług w strukturze zatrudnienia wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia strukturę zatrudnienia i strukturę WDB według sektorów gospodarki oraz zmiany tych struktur w czasie w wybranych krajach świata opisuje zmiany struktury zatrudnienia i struktury WDB według sektorów gospodarki w Polsce podaje przyczyny zmian znaczenia sektorów gospodarki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak zmieniają się struktura zatrudnienia i struktura WDB według sektorów gospodarki wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju klasyfikuje działalność gospodarczą według PKD omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji na przykładzie Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> dostrzega współzależność sektora przemysłowego i usługowego przedstawia wpływ globalizacji i rozwoju technologii na zmiany w zatrudnieniu oraz przemiany wewnątrzsektorowe
---	--	---	--	---

	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie kraje o najwyższym i najniższym indeksie globalizacji na świecie wymienia płaszczyzny globalizacji 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady działalności znajdujących się na pograniczu sektorów gospodarki przedstawia przejawy globalizacji na płaszczyznach: gospodarczej, społecznej i politycznej 		
IV. Rolnictwo				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa wymienia formy użytkowania ziemi podaje rodzaje terenów tworzących strukturę użytków rolnych wymienia kryteria podziału rolnictwa wymienia typy rolnictwa wskazuje na mapie główne regiony rolnicze na świecie wymienia główne cechy rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego wyjaśnia znaczenie terminu <i>GMO</i> wymienia państwa, w których uprawia się rośliny modyfikowane genetycznie wymienia główne rośliny uprawne wymienia głównych producentów ryżu, pszenicy i ziemniaków na świecie wyjaśnia różnicę między chowem a hodowlą zwierząt wymienia typy chowu zwierząt wymienia państwa o największym pogłowie w wybranych zwierząt gospodarskich wymienia główne typy lasów wyjaśnia znaczenie terminów: <i>lesistość, wskaźnik lesistości</i> wymienia funkcje lasów wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rybactwo, rybołówstwo, akwakultura, marikultura</i> wymienia najczęściej poławiane gatunki organizmów wodnych wyjaśnia, czym jest <i>przełowienie</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa udział użytków rolnych w powierzchni kraju w wybranych państwach opisuje zróżnicowanie struktury użytków rolnych w wybranych krajach omawia strukturę użytkowania ziemi i strukturę użytków rolnych w Polsce wyjaśnia, na czym polega intensywność produkcji rolnej wskazuje główne różnice między rolnictwem ekstensywnym a rolnictwem intensywnym omawia czynniki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego przedstawia zasady rolnictwa ekologicznego dokonuje podziału roślin uprawnych ze względu na cechy biologiczne podaje przykłady zastosowania wybranych roślin uprawnych omawia różnice między chowem intensywnym a chowem ekstensywnym przedstawia podział zwierząt gospodarskich i kierunki ich chowu wyjaśnia różnice między leśnictwem a gospodarką leśną charakteryzuje główne typy lasów przedstawia rozmieszczenie lasów na Ziemi omawia zmiany lesistości w Polsce opisuje funkcje lasów omawia rozmieszczenie najważniejszych łowisk na świecie podaje przyczyny przełowienia wskazuje nadmiernie eksploatowane łowiska na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa porównuje strukturę użytków rolnych w Polsce ze strukturą użytków rolnych w wybranych krajach omawia typy rolnictwa na świecie analizuje różnice między rolnictwem intensywnym a rolnictwem ekstensywnym wykazuje różnice między rolnictwem uprzemysłowionym a rolnictwem ekologicznym oraz przedstawia ich wady i zalety omawia areał upraw <i>GMO</i> opisuje rozmieszczenie i wielkość produkcji ważniejszych upraw na świecie wymienia czołowych producentów wybranych roślin uprawnych charakteryzuje rozmieszczenie i wielkość pogłowie wybranych zwierząt gospodarskich na świecie przedstawia sposoby gospodarowania zasobami leśnymi omawia udziały oceanów w światowych połowach przedstawia wielkość połowów i produkcji akwakulturowej na świecie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników przyrodniczych i czynników pozaprzyrodniczych na rozwój rolnictwa na świecie porównuje strukturę użytkowania ziemi w Polsce ze strukturą użytkowania ziemi w wybranych krajach omawia przyczyny dużego udziału gruntów ornych w strukturze użytkowania ziemi wybranych państw omawia czynniki sprzyjające dużej wydajności rolnictwa w Europie Zachodniej charakteryzuje rolnictwo pierwotne, rolnictwo tradycyjne i rolnictwo rynkowe dokonuje analizy udziału rolnictwa ekologicznego w Polsce na tle innych krajów Unii Europejskiej przedstawia skutki rozwoju rolnictwa uprzemysłowionego i rolnictwa ekologicznego charakteryzuje warunki uprawy roślin: zbożowych, strączkowych, bulwiastych i korzeniowych oraz przemysłowych, a także warzyw i owoców oraz używek omawia czynniki wpływające na zróżnicowanie gatunkowe chowu zwierząt gospodarskich na świecie ocenia przestrzenne zróżnicowanie wskaźnika lesistości na świecie i w Polsce wykazuje skutki rabunkowej gospodarki leśnej w wybranych regionach świata 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany w strukturze użytkowania ziemi wybranych państw charakteryzuje główne regiony rolnicze świata omawia korzyści i problemy wynikające z wykorzystywania roślin modyfikowanych genetycznie omawia czynniki, które wpływają na zróżnicowanie wysokości plonów zbóż w wybranych krajach analizuje przestrzenne zróżnicowanie chowu poszczególnych zwierząt gospodarskich i wyjaśnia jego przyczyny uzasadnia konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami leśnymi na świecie rozumie zasady zrównoważonej gospodarki leśnej i ochrony przyrody dostreaga związek między wielkością połowów i produkcji akwakulturowej a równowagą ekosystemów wodnych podaje sposoby zapobiegania wyczerpywaniu się zasobów wód morskich i śródlądowych

			<ul style="list-style-type: none"> • omawia wzrost udziału akwakultury w rybactwie 	
V. Przemysł				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dokonuje podziału czynników lokalizacji przemysłu • wymienia najważniejsze przyrodnicze, techniczno-ekonomiczne i społeczno-polityczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia działy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii (high-tech) • podaje czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego i przemysłu high-tech • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>industrializacja, dezindustrializacja, reindustrializacja</i> • podaje przykłady dezindustrializacji i reindustrializacji na świecie i w Polsce • wymienia czynniki koncentracji przemysłu • wymienia formy koncentracji przemysłu tradycyjnego • wyjaśnia znaczenie terminu <i>budownictwo</i> • podaje nazwy odnawialnych i nieodnawialnych źródeł energii • wymienia główne surowce energetyczne • wymienia największych producentów surowców energetycznych na świecie • wymienia głównych producentów i konsumentów energii elektrycznej na świecie • wymienia typy elektrowni • wymienia kraje wytwarzające najwięcej energii jądrowej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia różnice między przymusową a związaną lokalizacją przemysłu • omawia przyrodnicze czynniki lokalizacji przemysłu • podaje cechy przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii • porównuje czynniki lokalizacji przemysłu tradycyjnego z czynnikami przemysłu zaawansowanych technologii • wskazuje różnice między dezindustrializacją a reindustrializacją przemysłu • podaje przyczyny dezindustrializacji • przedstawia różnice między ośrodkiem przemysłowym a okręgiem przemysłowym • omawia etapy rozwoju okręgu przemysłowego • wymienia formy koncentracji przemysłu high-tech • przedstawia prawidłowości przestrzenne udziału budownictwa w strukturze zatrudnienia na świecie • omawia źródła energii na świecie w podziale na odnawialne i nieodnawialne • przedstawia rozmieszczenie surowców energetycznych na świecie • wymienia odnawialne źródła energii • przedstawia bilans energetyczny i jego zmiany na przestrzeni wieków • omawia gospodarcze znaczenie energii elektrycznej • porównuje wielkość produkcji energii elektrycznej przypadającej na jedną osobę w wybranych krajach • opisuje udział energii jądrowej w całkowitej produkcji energii elektrycznej na świecie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia techniczno-ekonomiczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia korzyści i niekorzyści aglomeracji • omawia proces deaglomeracji przemysłu • opisuje społeczno-polityczne czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia behawioralne czynniki lokalizacji przemysłu • porównuje cechy przemysłu tradycyjnego z cechami przemysłu zaawansowanych technologii • opisuje rozmieszczenie przemysłu tradycyjnego oraz przemysłu high-tech na świecie • omawia przebieg dezindustrializacji w wybranych państwach świata • opisuje gospodarcze znaczenie reindustrializacji • podaje rodzaje i przykłady okręgów przemysłowych na świecie • omawia rozmieszczenie ważniejszych okręgów przemysłowych na świecie • omawia czynniki warunkujące powstanie technopolii • przedstawia rolę budownictwa w gospodarce • charakteryzuje energetykę opartą na nieodnawialnych źródłach energii • charakteryzuje energetykę opartą na odnawialnych źródłach energii • określa udział poszczególnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata • omawia bilans energetyczny Polski • dostrzega prawidłowości w zmianach udziału nieodnawialnych i odnawialnych źródeł energii w bilansie energetycznym świata 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ czynników lokalizacji przemysłu na rozwój wybranych działów przemysłu i rozmieszczenie zakładów przemysłowych • opisuje zmiany znaczenia czynników lokalizacji przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii w procesie rozwoju cywilizacyjnego • omawia znaczenie przemysłu zaawansowanych technologii • podaje skutki dezindustrializacji w wybranych państwach świata • omawia przebieg industrializacji, dezindustrializacji i reindustrializacji w Polsce • omawia rozmieszczenie ośrodków i okręgów przemysłowych w Polsce • charakteryzuje wybrany okręg przemysłowy w Polsce • charakteryzuje wybrane technopolie na świecie i wskazuje je na mapie • wyjaśnia, czym są klastry, i omawia ich rolę w budowie gospodarki opartej na wiedzy • przedstawia różne oblicza budownictwa na świecie i w Polsce • opisuje skutki wzrostu zapotrzebowania na energię • omawia prawidłowości w zakresie zmian udziału źródeł odnawialnych źródeł w strukturze zużycia energii • przedstawia zalety i wady wybranych typów elektrowni • omawia pozytywne i negatywne skutki rozwoju energetyki jądrowej • omawia plany rozwoju energetyki jądrowej w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przyczyny zmian roli czynników lokalizacji przemysłu w czasie • ocenia trafność lokalizacji wybranego zakładu przemysłowego w Polsce • ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarczy państw i jakość życia ludzi • omawia rolę reindustrializacji w gospodarce • prezentuje zmiany struktury przestrzennej przemysłu tradycyjnego i przemysłu zaawansowanych technologii na świecie • prezentuje argumenty przemawiające za potrzebą zharmonizowania stylu budownictwa z krajobrazem przyrodniczym i krajobrazem kulturowym • omawia działania podejmowane na rzecz ograniczenia tempa wzrostu zużycia energii • opisuje nietypowe źródła energii na przykładzie Szwecji • przedstawia związek między strukturą produkcji energii elektrycznej a bezpieczeństwem energetycznym kraju i środowiskiem geograficznym

		<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia strukturę produkcji energii według typów elektrowni w wybranych krajach • porównuje strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce ze strukturą produkcji energii elektrycznej w wybranych krajach Europy i świata • omawia zmiany w strukturze zużycia energii elektrycznej w wybranych krajach • omawia rozwój energetyki jądrowej na świecie • omawia znaczenie energetyki jądrowej na świecie 		
VI. Usługi				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje usługi według różnych systemów • charakteryzuje usługi podstawowe i usługi wyspecjalizowane • wymienia rodzaje transportu i kryteria jego podziału • podaje czynniki rozwoju transportu • wyjaśnia znaczenie terminu <i>łączność</i> • przedstawia podział łączności • wymienia przejawy kształtowania się społeczeństwa informacyjnego • wyjaśnia, czym jest <i>kapitał ludzki</i> • przedstawia wydatki państwa na edukację w wybranych krajach • wymienia państwa przeznaczające największe nakłady na działalność badawczo-rozwojową • wymienia największe banki świata • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>handel zagraniczny, eksport, import, reeksport, bilans handlowy</i> • wymienia przedmioty handlu międzynarodowego • wyjaśnia znaczenie terminu <i>turystyka</i> • wymienia kraje, z których przyjeżdża do Polski najwięcej turystów • podaje czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zróżnicowanie sektora usługowego na świecie • omawia czynniki rozwoju transportu w Polsce • wymienia elementy infrastruktury transportowej • wskazuje miejsce łączności w PKD • omawia rozwój łączności • wymienia czynniki wpływające na innowacyjność i rozwój gospodarki opartej na wiedzy • wymienia główne centra finansowe na świecie • podaje czynniki wpływające na rozwój handlu międzynarodowego • wyjaśnia, na czym polega międzynarodowy przepływ kapitału między państwami • omawia kierunki międzynarodowej wymiany towarowej • wymienia głównych partnerów handlowych Polski • omawia rozwój ruchu turystycznego na świecie • charakteryzuje wybrany region turystyczny świata • omawia udział poszczególnych regionów świata w ogólnej liczbie przyjazdów turystycznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje zatrudnienie w sektorze usługowym w Polsce ze strukturą zatrudnienia w usługach w wybranych krajach świata • opisuje transport: samochodowy, kolejowy, morski, wodny śródlądowy, lotniczy i przesyłowy na świecie • przedstawia wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu • omawia rozwój telefonii i zróżnicowanie jego poziomu na świecie • omawia kształtowanie się społeczeństwa informacyjnego • omawia cechy gospodarki opartej na wiedzy • wyjaśnia znaczenie kapitału ludzkiego w rozwoju gospodarczym • opisuje dostęp do usług edukacyjnych w wybranych krajach • omawia dostęp do usług bankowych w wybranych krajach • opisuje wpływ usług ubezpieczeniowych na życie człowieka • omawia cele Światowej Organizacji Handlu (WTO) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje zróżnicowanie gęstości sieci dróg i sieci linii kolejowych na świecie • charakteryzuje uwarunkowania rozwoju transportu: samochodowego, kolejowego, morskiego, wodnego śródlądowego, lotniczego i przesyłowego na świecie • przedstawia zróżnicowanie udziału poszczególnych rodzajów transportu w strukturze przewozów w wybranych krajach • przedstawia rozwój telekomunikacji komputerowej i zróżnicowanie jego poziomu na świecie • przedstawia prawidłowości w zakresie zróżnicowania dostępu do internetu na świecie • omawia rolę telekomunikacji komputerowej w kształtowaniu społeczeństwa informacyjnego • omawia pozytywne i negatywne skutki kształtowania się społeczeństwa informacyjnego • wyjaśnia, na czym polega wsparcie udzielane młodym, innowacyjnym przedsiębiorstwom – start-upom – przez inkubatory przedsiębiorczości i akceleratorzy biznesu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie transportu i łączności w rozwoju społeczno-gospodarczym świata i w życiu codziennym • omawia zmiany roli poszczególnych rodzajów transportu wraz z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju • przedstawia zróżnicowanie poziomu innowacyjności gospodarek państw UE na podstawie Europejskiego Rankingu Innowacyjności • omawia rolę giełd w światowym systemie finansowym i gospodarce państw • opisuje znaczenie handlu międzynarodowego dla rozwoju społeczno-gospodarczego świata • omawia zasady sprawiedliwego handlu i wyjaśnia, dlaczego należy ich przestrzegać • wyjaśnia, jaki wpływ wywiera turystyka na gospodarkę i społeczeństwo krajów wysoko i słabo rozwiniętych • omawia znaczenie usług turystycznych dla rozwoju społeczno-gospodarczego świata

<ul style="list-style-type: none"> wymienia regiony najczęściej odwiedzane przez turystów wskazuje na mapie główne regiony turystyczne Europy 		<ul style="list-style-type: none"> omawia na podstawie mapy zróżnicowanie przestrzenne obrotów handlu zagranicznego przedstawia strukturę towarową wymiany handlowej w wybranych krajach omawia strukturę handlu zagranicznego Polski przedstawia główne założenia działalności Światowej Organizacji Sprawiedliwego Handlu (WFTO) przedstawia przyczyny szybkiego rozwoju turystyki na świecie omawia czynniki wpływające na atrakcyjność turystyczną opisuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów turystycznych świata przedstawia ograniczenia w rozwoju turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia prawidłowości przestrzenne w zakresie dostępu do usług edukacyjnych i finansowych na świecie wykazuje związek między nakładami na prace badawczo-rozwojowe a poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego państwa omawia rolę usług w handlu międzynarodowym analizuje handel międzynarodowy w ujęciu globalnym: podaje wartość światowych obrotów handlu międzynarodowego, opisuje strukturę towarową, wymienia najważniejszych eksporterów i importerów opisuje skutki rozwoju turystyki na świecie omawia usługi turystyczne w Polsce podaje przykłady skutków rozwoju turystyki w swoim regionie przedstawia najważniejsze miejsca pielgrzymkowe różnych religii na świecie i w Polsce oraz omawia znaczenie miejsc świętych dla wyznawców poszczególnych religii 	
---	--	--	--	--

VII. Wpływ człowieka na środowisko

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>środowisko przyrodnicze, środowisko geograficzne, antropopresja</i> podaje przykłady konfliktów ekologicznych wymienia źródła zanieczyszczeń atmosfery spowodowane działalnością człowieka podaje głównych producentów gazów cieplarnianych w Europie wymienia rodzaje smogu wymienia źródła zanieczyszczeń hydrosfery spowodowane działalnością człowieka wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>agrotechnika</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> dostrzega konflikt interesów w relacjach człowiek – środowisko przyrodnicze wyjaśnia, na czym polega zrównoważony rozwój omawia cele zrównoważonego rozwoju wymienia najważniejsze zjawiska związane z zanieczyszczeniem atmosfery wyróżnia podstawowe rodzaje zanieczyszczeń atmosfery wymienia antropogeniczne źródła zanieczyszczeń atmosfery 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny nasilania się konfliktu w relacji człowiek – środowisko przyrodnicze opisuje zasady zrównoważonego rozwoju wyjaśnia, w jaki sposób powstaje nadmierny efekt cieplarniany i omawia jego wpływ na globalne ocieplenie opisuje mechanizm powstawania dziury ozonowej wyjaśnia powstawanie smogu omawia emisję dwutlenku węgla na świecie oraz tlenków siarki i azotu UE 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego wymienia międzynarodowe dokumenty dotyczące zrównoważonego rozwoju porównuje smog fotochemiczny ze smogiem siarkowym przedstawia sposoby zapobiegania smogowi omawia przyrodnicze skutki budowy zapór wodnych opisuje proces zanikania jeziora Czad omawia wpływ nadmiernego wypasu zwierząt na środowisko przyrodnicze wymienia etapy pustyńnienia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje konflikty ekologiczne w swojej okolicy, wymienia przyczyny nasilania się tego procesu podaje propozycje sposobów rozwiązania konfliktów w relacji człowiek – środowisko omawia wpływ zanieczyszczeń powietrza na ludzki organizm ocenia wpływ wielkich inwestycji hydrologicznych na środowisko geograficzne przedstawia działania człowieka mające na celu zapobieganie zanieczyszczeniu wód oraz zmniejszanie stopnia ich zanieczyszczenia
---	---	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> • wymienia zagrożenia dla środowiska przyrodniczego spowodowane rolnictwem • wymienia systemy gospodarowania ziemią uprawną • wymienia rodzaje kopalń i podaje nazwy wydobywanych w nich surowców • wyjaśnia znaczenie terminu <i>rekultywacja</i> • podaje przykłady negatywnego wpływu transportu i turystyki na środowisko przyrodnicze • podaje definicję pojęcia <i>krajobraz kulturowy</i> • wymienia formy ochrony krajobrazu • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>rekultywacja krajobrazu</i>, <i>renaturalizacja krajobrazu</i>, <i>rewitalizacja krajobrazu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady najbardziej zanieczyszczonych ośrodków miejskich w Polsce • omawia wykorzystywanie wody przez człowieka • wymienia wielkie inwestycje hydrotechniczne i wskazuje je na mapie • opisuje wpływ monokultury rolnej na środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polegają chemizacja i mechanizacja rolnictwa • omawia metody wydobywania surowców w kopalniach otworowych, głębinowych i odkrywkowych • podaje przykłady rekultywacji obszarów pogórnicych w Polsce • wymienia elementy środowiska geograficznego, które podlegają negatywnemu wpływowi transportu • podaje główne zagrożenia dynamicznego rozwoju turystyki dla środowiska przyrodniczego • wymienia elementy krajobrazu kulturowego miejskiego i krajobrazu kulturowego wiejskiego • podaje przykłady rekultywacji, renaturalizacji i rewitalizacji obszarów zdegradowanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób działalność gospodarcza człowieka narusza stosunki wodne • omawia wpływ chemizacji i mechanizacji rolnictwa na środowisko przyrodnicze • wyjaśnia, na czym polega melioracja • wymienia negatywne skutki działalności górniczej w poszczególnych rodzajach kopalń • wyjaśnia, jak powstaje lej depresyjny • opisuje, na czym polega rekultywacja terenów pogórnicych • omawia wpływ transportu na zanieczyszczenie powietrza, wód i gleby, a także na przekształcenie krajobrazu oraz florę i faunę • opisuje wpływ działalności turystycznej na środowisko geograficzne • omawia proces degradacji krajobrazu miejskiego • opisuje działania człowieka prowadzące do degradacji krajobrazu wiejskiego • omawia rodzaje i cele działań rewitalizacyjnych 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia pozytywne i negatywne skutki melioracji • wyjaśnia wpływ działalności górniczej na środowisko przyrodnicze • opisuje kierunki rekultywacji terenów pogórnicych i podaje ich przykłady • analizuje wpływ transportu na człowieka • omawia zasady zrównoważonej turystyki • wymienia czynniki zagrażające krajobrazom kulturowym na świecie i w Polsce • określa rolę planowania przestrzennego w kształtowaniu i ochronie krajobrazu kulturowego • wymienia przykłady proekologicznych rozwiązań w działalności rolniczej, przemysłowej oraz usługowej na wybranych obszarach 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje na przykładach ze świata i z Polski wpływ działalności rolniczej na środowisko przyrodnicze • analizuje wpływ wybranej kopalni na środowisko przyrodnicze • podaje przykłady negatywnych skutków rozwoju turystyki we własnym regionie • przedstawia przykłady realizacji zasad zrównoważonej turystyki • prezentuje działania służące ochronie krajobrazu kulturowego • omawia przykład rekultywacji, renaturalizacji lub rewitalizacji krajobrazu w swojej okolicy
---	--	--	---	---